

POLITICA ACTELOR DE STUDII, TRANZIȚIA ȘI PRINCIPIILE ACTUALEI GUVERNĂRI

Din cauza procesului evident de globalizare, politica actelor de studii, din România nu poate fi evaluată decât în contextul **dinamicii întregii societăți** umane. Pe de altă parte, stabilirea priorităților acestei politici se poate face numai după o analiză a **situației pieței muncii**, în special din țară, în relație cu **starea învățământului** nostru, pe baza stabilirii unor opțiuni de politică de lungă durată pentru învățământ. Coroborarea situației pieței muncii cu starea învățământului în condițiile economice actuale conduce la necesitatea unor măsuri urgente, independent de opțiunile diverselor partide politice, fiind atât de interes național, cât și mondial. Aplicarea acestor măsuri depinde însă de forța politică aflată la guvernare.

Considerațiile care urmează nu constituie o analiză exhaustivă a acestui subiect, ci în mod premeditat, se rezumă la câteva argumente care, deși sunt adeseori indirecte, sunt de necombătut fiind bazate pe bun simț și evidențe. Ne vom referi la învățământul superior. Întreaga prezentare va face referiri și la pertinenta și modul de realizare a principiilor actualului guvern care a instituit o politică națională de dezvoltare a învățământului superior. Acestea sunt următoarele:

- 1. creșterea calității învățământului superior;*
- 2. creșterea numărului de studenți;*
- 3. crearea posibilităților pentru rute individuale de pregătire a studenților;*
- 4. armonizarea (racordarea) specializărilor (licențelor) academice cu necesitățile identificate pe piața angajării absolvenților;*
- 5. integrarea învățământului superior românesc în sistemul european și internațional de învățământ.*

Observăm că principiul numărul 2 a fost enunțat încă din anii '90-91 ca urmare a constatării că, din punct de vedere statistic, România se află pe unul din ultimele locuri în Europa ca număr de studenți la o mie de locuitori.

Pentru început vom face câteva observații cu privire la acest sistem de principii.

Observații logice

Principiul numărul 1 este în contradicție cu principiile 2 și 3 în condițiile unui buget pentru învățământ staționar sau de austeritate, condiții existente în prezent. Mai precis, dacă numărul de studenți crește și/sau se creează rute individuale de pregătire a studenților în condiții de investiții constante sau mai reduse, se va obține o reducere a resurselor, cu efect asupra calității.

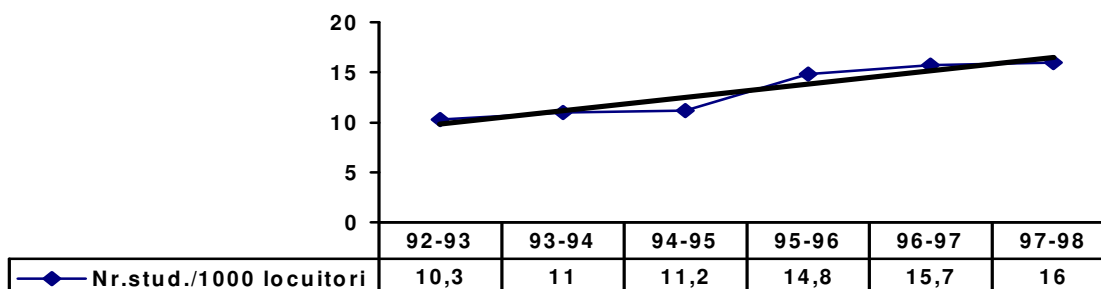
- Trecerea pe primul loc a preocupării pentru "creșterii calității" poate fi o recunoaștere a scăderii dramatice a acesteia.
- Principiul numărul 5 este de fapt un obiectiv care ar trebui să subordoneze atât pe scurtă durată cât, mai ales, pe lungă durată, celelalte principii. Aceasta, deoarece include în primul rând aspectul calitativ precum și celelalte principii care se aplică pe fondul unui sistem al pieței evoluat.
- Principiul numărul 4 ar trebui să fie prioritar pe durată scurtă și medie, iar principiul numărul 2, de "creștere a numărului de studenți" va trebui, în raport cu principiul numărul 5, să existe în perioade de normalitate sau de creștere economică, iar în raport cu principiul numărul 4, va trebui să nu se aplice în perioade de recesiune.
- Din considerentele anterioare rezultă că principiul creșterii numărului de studenți nu are ce căuta în actualele condiții de austeritate, decât cu prețul încălcării celorlalte principii, în special a principiului numărul 1, adică scăzând calitatea.

Dinamica întregii societăți

Dinamica întregii societăți umane indică din punctul de vedere care ne interesează, cel al actelor de studii, o **creștere permanentă a necesarului de calificări superioare** atestate prin acte corespunzătoare. Tendința este bazată pe globalizarea activității economice a celor mai dezvoltate țări. Fenomenul este amplificat exploziv de însăși tipul de civilizație dezvoltat de acestea. Este vorba de un feed-back pozitiv generat de centrarea civilizației actuale pe comunicare. *Extinderea, accelerarea și esențializarea* comunicării amplifică aceleași trei tendințe. Prăbușirea sistemului comunist din Europa a dat la o parte o stavilă consistentă a acestui proces. Evident, acest tip de civilizație cere oameni cu nivel superior de pregătire atât în țările dezvoltate cât și în celelalte țări care, datorită extinderii comunicațiilor, sunt antrenate în acest proces de globalizare.

Din aceste considerente rezultă clar, pe termen lung, inclusiv în țara noastră, necesitatea creșterii numărului de indivizi cu calificări superioare, precum și o creștere generală a nivelului de cunoștințe. O simplă privire asupra stării actuale a sistemului nostru de învățământ indică alinierea cel puțin formală la aceste cerințe:

- Numărul de studenți la mia de locuitori a crescut în perioada '92-'98 cu cca. 55 de procente, creșterea fiind continuă

(Anuarul statistic al României '98, pp. 244-245.)

- și se trece la învățământul general obligatoriu de 9 clase.

În privința primului punct se aplică principiul numărul 2 din politica actualului guvern și anume "**creșterea numărului de studenți**". Condițiile actuale fiind de austeritate rezultă consecințele semnalate în observațiile logice de mai sus precum și alte aspecte factice pe care le vom semnală în continuare.

Situația pieței muncii

Analiza pieței muncii din țara noastră este o chestiune extrem de dificilă în actualele condiții.

În primul rând, instituțiile de învățământ superior de la noi păstrează în marea lor majoritate inerția din timpul sistemului comunist când plasarea pe piața muncii se făcea centralizat prin repartiții, dar nu exista nici o urmărire a ocupării efective a locurilor de muncă respective. În prezent, a dispărut sistemul centralist de repartiții, iar facultățile nu și-au construit, decât cu rare excepții, sisteme de urmărire a angajării absolvenților. Prin urmare, instituțiile de învățământ superior nu cunosc rezultatul pe piață al muncii lor.

În al doilea rând, deși unele organisme, de exemplu MEN, au unele informații cu privire la o parte a necesităților sau a sectoarelor închise, o imagine globală este practic imposibil de construit în actualele condiții de tranziție.

Imposibilitatea unei bune predicții a evoluției pieței muncii provine dintr-o cauză obiectivă și o alta, subiectivă. Cauza obiectivă se bazează pe faptul, aparent paradoxal, că predicții de calitate se pot face numai într-o economie de piață (reală, concurențială). Într-o perioadă de tranziție de la o economie dirijistă la o economie de piață, predicțiile nu pot fi de calitate pentru că trebuie să se bazeze pe elemente eterogene și adesea contradictorii. Cauza subiectivă este de o mare gravitate din cel puțin două puncte de vedere:

- dificila perioadă de tranziție a devenit, la noi, dramatică din cauza prelungirii sale exagerate iar
- și mai grav, sensul tranziției, către economia de piață, nu pare să fie ireversibil nici după circa 10 ani.

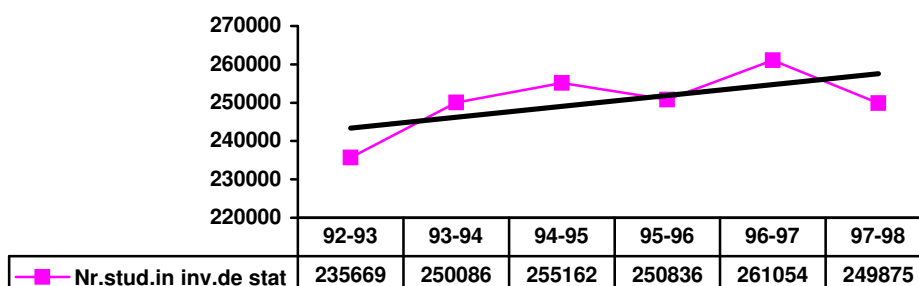
În aceste condiții principiul numărul 4 al actualei guvernări de "*armonizare (racordare) a specializărilor (licențelor) academice cu necesitățile identificate pe piața angajării absolvenților*", deși foarte important, este extrem de greu de îndeplinit. Aprecierea îndeplinirii sale este la fel de dificil de făcut. Cu toate acestea din cele prezentate în continuare se vor putea face unele evaluări indirecte, dar de domeniul evidenței.

Starea învățământului nostru

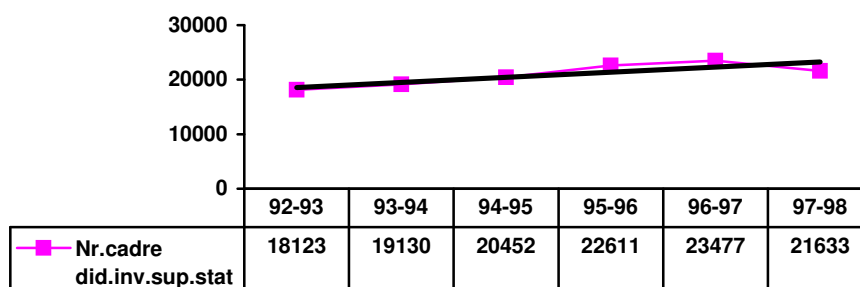
Starea învățământului nostru superior poate fi apreciată pornind de la câteva observații de bun simț.

Se știe că în perioada ultimelor decenii de comunism, învățământul superior românesc a pierdut masiv cadre didactice și oameni de știință de mare valoare, fie prin emigrare, fie prin descalificare din cauza condițiilor de muncă și de viață din de în ce mai proaste. După deschiderea granițelor în 1990, o altă serie de cadre didactice universitare, în special tineri, au părăsit țara. În același timp însă, numărul de universități de stat și particulare a crescut exploziv și o dată cu acestea, numărul de studenți. De exemplu, dinamica numărului de studenți în învățământul de stat și tendința în perioada 1992-1998 este următoarea conform Anuarului statistic al României '98, pp. 246-247 coroborat cu p. 278.

(Din: D. Manolei, A. Miroiu (coord), *Regimul actelor de studii și politica ocupațională*. Caietele CENPO, Ed. Ars Doceendi, București, 1999.)

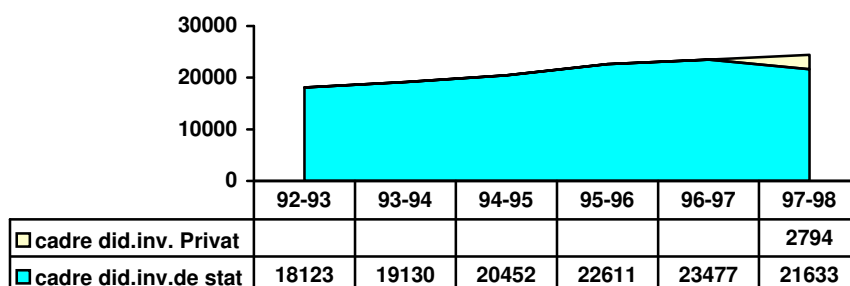

Deci, pe de o parte, cadre didactice cu experiență universitară mai puține, dar, pe de altă parte, producție de studenți mai mare. La acestea s-a adăugat, din cauza declinului economic, inclusiv prin creșterea fără precedent a economiei subterane, o scăderea absolută a finanțării de la buget a învățământului de stat. Prin urmare, puținele cadre didactice de valoare rămase în sistem au fost încurajate din nou să emigreze sau să migreze către alte sectoare. O parte din acestea au fost înlocuite cu cadre din cercetare, deoarece condițiile de acolo au fost și sunt și mai proaste. O altă parte a fost completată cu persoane provenite din alte sectoare. Competența universitară a celor din această categorie este discutabilă pentru că au venit la o muncă prost plătită și pentru care nu au justificarea inerției. Rămâne motivația deținerii unui titlu care, evident, poate fi nemeritat. Conform statisticii următoare (extrasă din Anuarul statistic al României '98, pp. 252-253 coroborat cu p. 276) personalul didactic în învățământul superior de stat a crescut în perioada '92-'97 și a scăzut în anul universitar 1997-98.

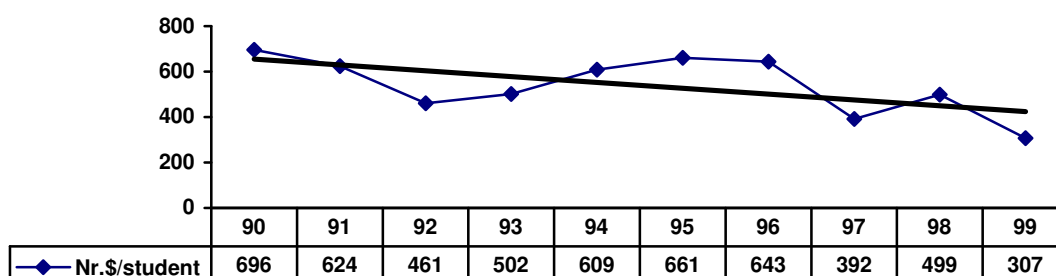
Scăderea din anul universitar 1997-98 este datorată începerii migrării cadrelor didactice din învățământul superior de stat către universitățile private, fenomen ce merită a fi urmărit și studiat în mod special. Cifrele acestei migrații de cadre didactice rezultă, de asemenea, din Anuarul statistic al României '98, pp. 252-253 coroborat cu p. 276.

(Din: D. Manolei, A. Miroiu (coord), *Regimul actelor de studii și politica ocupațională*. Caietele CENPO, Ed. Ars Doceendi, București, 1999.)

Creșterile numărului de studenți și de cadre didactice în învățământul superior de stat, precum și creșterea numărului de universități de stat, în condițiile unui buget al învățământului care nu a atins nici-odată cifra alocată prin lege de 4% din PIB au produs două consecințe majore:

- înjumătățirea costului unitar net alocat unui student în 1999 față de 1990 (conform tabelului 2.2. din "Asupra unor probleme privind finanțarea globală a universităților (sinteză)").

- salarii de subsistență ale cadrelor didactice din acest sistem. Acestea au fost nevoite, pentru supraviețuire, să presteze norme în plus în locul timpului vital necesar pentru documentare și cercetare.

Norme în plus se efectuează fie în propria universitate fie în alte universități, inclusiv particulare.

În primul caz, cadrele didactice cu capacitate de decizie au supraîncărcat programa cu materii care sunt înalte specializări ale specialității lor. Aceasta este o explicație posibilă pentru proliferarea în "progresie geometrică" a hiperspecializărilor, ceea ce a condus la o reducere a adecvării învățământului superior la piața muncii, în special din România. Acest fenomen a fost observat de

MEN și este combătut prin reducerea numărului de specializări aprobate, deși este încă o cale lungă până la conturarea principiului 4 amintit mai sus.

Actuala piață a muncii din România pentru absolvenții cu studii superioare, cere un număr mic de absolvenți deoarece economia este în regres sau stagnare cât timp nu se produce trecerea la o economie capitalistă propriu-zisă. Ea cere absolvenți cu formație generală și flexibilă pentru a face față fluctuațiilor pieței în formare. În consecință, specializarea îngustă este contraindicată, iar diplomele de acest tip sunt practic fără valoare de piață. O dovadă că este așa este faptul că puținele locuri de muncă relativ bine remunerate cer o diplomă de licență din aproape orice profil, ca dovadă de capacitate intelectuală, una sau două limbi străine de mare circulație și abilități de lucru cu calculatorul.

Normele suplimentare se pot efectua și în alte instituții de învățământ superior, de stat sau particular. Această formulă este o altă supapă pentru unele cadre didactice. Dacă fenomenul normelor suplimentare într-o singură universitate este totuși limitat de conducerile unor universități, această a doua variantă este complet scăpată de sub control, adică există cadre didactice care prestează mai mult de două norme. Situația este foarte gravă deoarece acest fenomen produce consecințe și mai proaste.

Din dorința, nu de supraviețuire, ci de îmbogățire nemeritată, unele cadre didactice acumulează extrem de multe norme și la cele mai diferite universități. Evident calitatea profesională a acestora devine în scurt timp egală cu cea morală, rămânând doar titlul (fără conținut) și, fapt deosebit de grav, constituind un așa zis "model de succes" pentru tinerii pe care-i educă. Faptul că predau la cele mai diverse universități, adică, de exemplu, atât la o universitate de prestigiu cât și la una prost cotată, aduce prejudicii posibilității decantării unui sistem de evaluare și recunoaștere a calității fiecărei universități, precum și principiului diversificării.

Alte cadre didactice din învățământul de stat care prestează norme suplimentare în universități particulare utilizează nu numai competență și manuale ci și alte resurse de la universitățile de stat. Din acest comportament lipsit de etică rezulta o altă sursă de sărăcire a acestora.

Cel mai grav fenomen pare să fie însă, binecunoscutul sindrom al firmelor căpușă. Există universități particulare care beneficiază din plin de cadre didactice de la o anumită universitate de stat și care sunt conduse de cadre didactice cu

funcții de răspundere și în universitățile de stat. Este un evident conflict de interese. Este normal și credibil să apară suspiciunea că aceștia, pentru a obține un nivel de pregătire al studenților de la universități particulare comparabil cu nivelul celor de la universitățile de stat, încurajează scăderea nivelului celor din urmă, căci se știe că acestea recrutează prin tradiție și prin gratuitate studenți de o mai bună calitate. Fenomenul este cu atât mai accentuat cu cât universitatea de stat respectivă se bucură de un prestigiu academic mai mare.

O consecință directă a creșterii exagerate a numărului de universități, atât de stat cât și particulare și de creștere a cifrei de școlarizare este creșterea producției pe stoc de licențiați și diplomați. Cifra de școlarizare este, din păcate, un criteriu fundamental pentru acordarea finanțării de bază ceea ce face ca universitățile de stat în loc să insiste pe calitate și adecvare la piață a absolvenților produși, luptă pentru obținerea unui număr de locuri cât mai mare. Aceasta la nivel micro.

La nivel macro creșterea numărului de studenți pe cap de locuitor este un obiectiv de-a dreptul caragialesc argumentându-se adesea că față de țările occidentale stăm prost la acest indicator. Fenomenul este amplificat de aspirația insuflată în timpul anilor de comunism, sintetizabilă în formula "mai bine cu mapa decât cu sapa". Este indicată o campanie de lămurire în masă că în societatea care trebuie construită nu contează tipul de muncă, ci să o faci și mai ales să o faci cât mai bine. Dacă în socialism poți umple artificial o schemă cu mulți așa ziși intelectuali, acum este nevoie strict de cei competenți și care își duc la îndeplinire misiunea în mod eficient. Pe de altă parte, o reconstrucție economică cere enorm de multă forță de muncă fără calificare superioară, inclusiv în agricultură. În plus, cei ce vor face bine aceste munci pot avea avantaje materiale și deci de nivel de trai mai bune decât majoritatea absolvenților de învățământ superior.

Creșterea producției pe stoc este amplificată și de către universitățile particulare, mai precis prin legislația de acreditare. Paragraful (4), articolul 24 din legea 88/17 decembrie 1993 cere ca "minimum 51% din totalul absolvenților fiecăreia dintre primele trei serii să promoveze examenul de licență sau, după caz, de absolvire". Se folosește astfel un indice de calitate care poate fi "ajustat" de universitatea respectivă cu atât mai ușor cu cât are mai mulți studenți. Raportându-se numărul celor care promovează examenul de licență (la o universitate acreditată la care au fost repartizați) la numărul absolvenților, oricare universitate autorizată poate regla această proporție la valori cât mai mari, prin simplul joc al unui

examen intern prin care o parte cât mai mare din viitorii absolvenți sunt blocați la un examen curent pentru a nu obține deocamdată calitatea de absolvent și a nu se prezenta astfel la examenul de licență, respectiv de absolvire. Acestora li se poate promite că vor obține licența în propria universitate peste un număr de maximum 3 ani, timp în care instituția respectivă devine aproape sigur, prin acest mecanism, acreditată. Este ca și cum o uzină care produce rebuturi în proporție, să zicem de 96% timp de 3 ani, ar primi acreditarea de calitate, pentru că în fiecare an în loc să prezinte toată producția la controlul calității, a prezentat numai cele 4% produse de calitate, pentru care i s-a atribuit în mod eronat procentul de calitate de 100%. Apoi, după cei trei ani, ea capătă acreditarea și va putea declara ca fiind de calitate orice procent dorește din cele 96% de rebuturi.

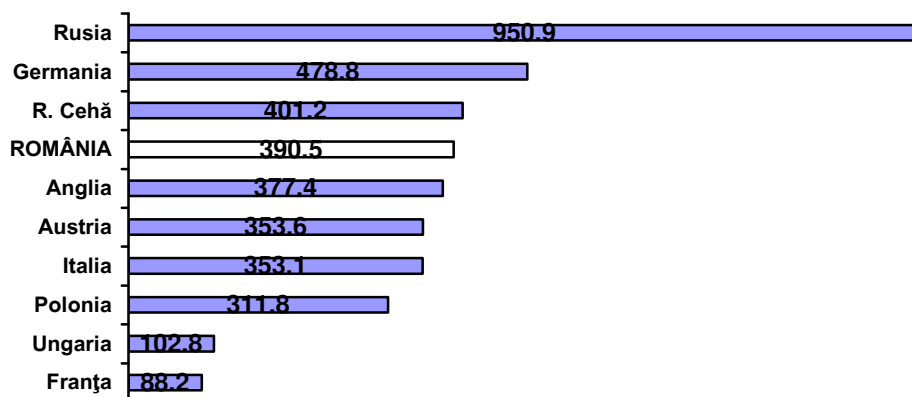
Din acest mecanism rezultă că orice universitate având un număr suficient de mare de studenți ca să poată prezenta la licență cel puțin un student suficient de bine pregătit, va primi acreditarea (procentul real de rebuturi putând fi, de fapt, oricât de mare).

Mecanismul de acreditare are și defectul că transferă asupra universităților de stat efortul unui business (înființarea de instituții de învățământ superior particular), prin introducerea examenelor de licență și pentru studenții universităților acreditate care sunt, în prezent, universități de stat. Efortul este suportat și de către cadrele didactice ale universităților acreditate.

Din toate acestea rezultă că mecanismele de promovare a învățământului privat precum și aplicarea lor, în loc să conducă la o creștere a competiției interuniversitare conduc la scăderea generală a pregătirii, la diluarea valorii unei diplome universitare și chiar la posibilitatea cumpărării ei. Dacă ținem cont și de lipsa locurilor de muncă corespunzătoare, cel puțin o bună perioadă de timp, rezultă că un număr important de familii sunt pauperizate pentru a obține o hârtie fără plasament pe piața muncii. Dacă diploma respectivă ar avea acoperire în abilități dobândite ar fi totuși o afacere cinstită pe care societatea ar trebui să o încurajeze. Dacă însă nu face decât să confere drepturi pe piața muncii, fără acoperire în pregătire, înseamnă că avem de-a face din nou cu un fenomen de tip CARITAS.

În legătură cu principiul numărul 4 de “armonizare (racordare) a specializărilor (licențelor) academice cu necesitățile identificate pe piața angajării absolvenților” există o alocare prioritară a bugetului învățământului superior către

domeniul ingineriei. În UNESCO Statistical year book 1996 pp. 3-276 – 3-325¹ se observă numărul de studenți în profilul “inginerie” la 100000 de locuitori în diverse țări europene.

Această statistică dovedește continuarea din inerție a acestei priorități a epocii industrializării socialiste manifestate mai accentuat în cazul Rusiei, și într-o mai mică măsură, al Republicii Cehe. Germania suprapune, de asemenea, această fostă tendință din Germania de Est peste nivelul de înaltă industrializare al Germaniei de Vest. Comparația cu Polonia și Ungaria indică limpede o orientare exagerată a României către acest domeniu. Mai mult, luând în considerare și cadrul de reglementare a finanțării de la buget a învățământului superior, mai precis coeficienții aplicați studenților fizici în funcție de profilul facultății, rezultă o dirijare a bugetului învățământului superior către domenii neprioritare. Astfel, de exemplu, o universitate tehnică consumă, pentru același număr de studenți reali, un buget mai mare cu 50-100% mai mult decât o universitate clasică. Aceasta, în condițiile în care prima produce specialiști care sau nu au loc de muncă în țară sau pleacă peste hotare pe termen nelimitat sau lucrează pentru firme private. În același timp, *universitățile clasice care trebuie să producă în principal pentru necesitățile statului își mențin cu greu calitatea pregătirii oferite, fiind finanțate pe baza unor coeficienți sensibil mai mici.*

Există însă și un aspect pozitiv, care a apărut numai la anumite facultăți. Este vorba de un început promițător al aplicării principiului 5 de "integrare a învățământului superior românesc în sistemul european și internațional de

---

¹ (citată în Panaite Nica, 1998 – Implicații manageriale ale trecerii la finanțarea globală a universităților. Ministerul Educației Naționale, Programul PHARE "REFORMA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR".)

învățământ". În acest sens un rol important l-a jucat MEN prin promovarea sistemului de credite transferabile, cunoscut și sub denumirea de ECTS, acronim al sintagmei European Credit Transfer System. Rezultatele sunt promițătoare întrucât unele facultăți au deja studenți acceptați 1-2 semestre în universități din Europa de Vest aliniate la sistem. O performanță și mai mare este acceptarea anumitor licențiați la mastere și/sau doctorate în universități din vest și chiar din SUA.

Un aspect modern în curs de implementare este Învățământul Deschis și la Distanță (prescurtat IDD). Acesta va produce diplome echivalente, ca drepturi pe piața muncii, cu diplomele învățământului de zi. IDD are, incontestabil, unele aspecte pozitive, cum ar fi faptul că nu este suportat de bugetul de stat, constituie o posibilitate de flexibilizare a ofertei educaționale atât ca formă cât și conținut și constituie o alternativă pentru unele cadre didactice din universitățile de stat. Cu toate acestea, MEN dar și societatea civilă ar trebui să urmărească cu atenție fenomenul pentru că această formulă poate cel mai ușor să degereze către ceea ce am numit "diplome cumpărate". Această degenerare este cu atât mai probabilă cu cât numărul celor care oferă IDD este mai mare și/sau vine din partea unor instituții fără suficientă tradiție în învățământ, sau fără instruire atestată în domeniul specific acestui mod de predare. În prezent se pare că există o explozie în acest sens, foarte multe persoane considerând că este vorba de celebrul învățământ FF, adică Fără Frecvență, dar care a fost supranumit, cu un anumit substrat, Fără Folos. Riscul în momentul de față nu este pericolul nerecunoașterii diplomei respective, ci extrema cealaltă și anume lipsa unei acoperiri consistente în cunoștințe și abilități.

Măsuri urgente și obligatorii indiferent de opțiunile politice

Din toate considerațiile și observațiile anterioare rezultă, în mod evident, că principiul declarat numărul 1, principiul "creșterii calității învățământului superior" este la scară națională, mai de grabă încălcat decât aplicat. Mai rezultă, totodată că, prin excepție, anumite facultăți obțin totuși calitatea necesară învățământului euroatlantic. Prin urmare, formularea corectă a stării actuale a calității învățământului superior este cea de mare diversitate calitativă - și anume de la performanță recunoscută în vest, la diplome fără acoperire în pregătire, unele chiar suspecte a fi fost cumpărate. Ultima categorie poate aduce prăbușirea întregului sistem de învățământ românesc dacă societatea, începând cu organismele statului, nu va trata diferențiat, din punct de vedere al calității, produsele învățământului superior inclusiv actele de studii aferente. Prăbușirea are

mari șanse într-o țară cu economie subterană de cca. 50% și în care interesele individuale sau de grup au dominat și domină încă interesul național și cel global.

În concluzie *prioritatea numărul 1* a învățământului superior național este, în momentul de față, **recunoașterea transparentă a calității fiecărei facultăți** urmată de *stimularea consistentă a facultăților care au calitatea recunoscută în sistemul euroatlantic și/sau răspund mai adecvat pieței muncii din țara noastră*. Recunoașterea în sistemul euroatlantic înseamnă, de fapt aprecierea calității unei facultăți pe baza unui set de criterii validat în țările cu democrație avansată.

Un buget redus cere concentrarea investițiilor consistente asupra unui număr mic de unități de calitate, pentru celelalte asigurându-se cel mult supraviețuirea. În același timp, diferențierea calitativă trebuie recunoscută deschis ca o condiție de progres care nu se poate realiza decât prin selecția valorilor. În țările dezvoltate deosebirile sunt tranșant conturate (de exemplu, în Franța, "Marile Scoli" sunt superioare universităților, printr-o politică declarată în acest sens).

A doua prioritate, cel puțin de moment, este orientarea reformei curriculare mai de grabă **către oferirea a două sau mai multe licențe într-un timp rezonabil** decât către hiperspecializări.

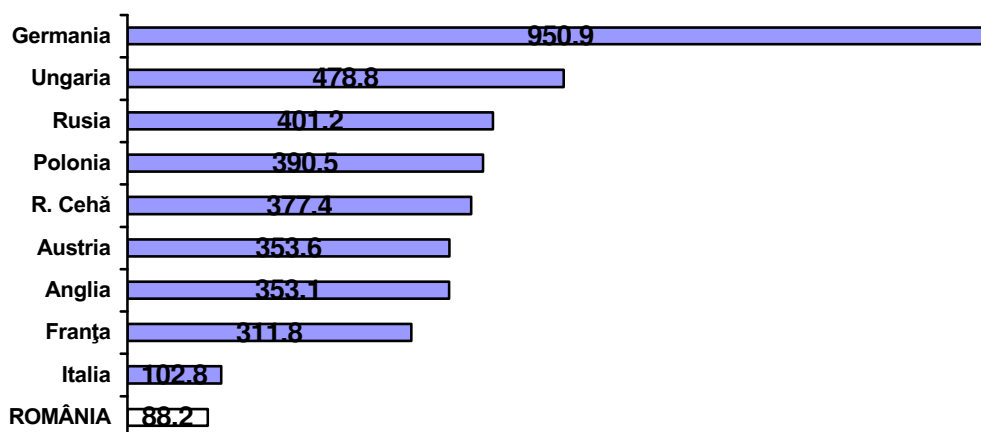
Într-adevăr, imprevizibilitatea structurii pieței muncii impune formarea de cadre cu o deschidere cât mai largă pentru a putea să răspundă la mai multe tipuri de solicitări ale pieței muncii (tipuri de ocupații), fie pentru a-și găsi un loc de muncă, fie pentru a putea trece pe un altul de alt tip, atunci când primul dispare. În țările cu economie de piață cu vechime s-a constatat că, în medie, un individ își schimbă fundamental ocupația de 3 ori de-a lungul carierei. Concluzia este că sistemul de învățământ ar trebui să dezvolte în primul rând capacitatea de schimbare. În condițiile noastre cel puțin, este aproape imposibil acest lucru. De aceea soluția adoptată oriunde, inclusiv la noi este educația continuă. Aceasta poate începe prin flexibilizarea pregătirii începând încă din universitate. Astfel, universitatea se apropie mai mult de modelul liceului, iar noua formă de doctorat de modelul universitar clasic.

Din aceste considerente rezultă că institutele de învățământ superior trebuie să-și reformeze curricula oferind două licențe într-un timp mai mic decât dublul timpului unei licențe unice. În ultima modificare la legea învățământului (legea

151/30.07.99) există o variantă a acestei strategii și anume posibilitatea obținerii unei noi diplome într-o perioadă de cel puțin un an și jumătate, printr-un program universitar sau postuniversitar de conversie profesională (Art. 161, (2)). Așteptăm aplicarea în practică a acestei reglementări care va întâmpina, însă, mari dificultăți din cauza barierelor de comunicare interfacultăți. De aceea, până la recompensa rezultatului pozitiv pe piața muncii, MEN dar și senatele universităților, pe baza autonomiei universitare, ar trebui să găsească mecanisme de stimulare a facultăților în acest sens.

A treia prioritate actuală ar trebui să fie **concentrarea resurselor de la buget asupra instituțiilor performante de formare și perfecționare a cadrelor didactice**. Într-adevăr, cu toate că piața muncii în întregul ei este, cel puțin în momentul de față practic imprevizibilă, există totuși o excepție în interiorul ei și anume sectorul învățământ obligatoriu. Pentru aceasta se poate face o prognoză cu bun nivel de încredere, deoarece depinde foarte puternic de evoluția demografică, evoluție relativ mai ușor de prognozat. În principiu este de așteptat o păstrare sau o creștere a cifrei de școlarizare. Prin urmare, există un nucleu în învățământul superior, și anume cel care pregătește viitoarele cadre didactice, care trebuie păstrat constant sau trebuie chiar mărit. Statistica următoare dovedește extrem de elocvent această necesitate care este aplicată consistent în țările angajate pe calea progresului. Se observă neglijarea cronică a acestui sector la noi, ceea ce ne plasează pe ultimul loc.

Nr. de studenți în profilul "științe ale educației și pregătire profesori" la 100 000 de locuitori în diverse țări europene (UNESCO Statistical year book 1996 pp. 3-276 – 3-325).

Ținând cont că învățământul este declarat prioritate națională, primul mod de a pune în practică această afirmație trebuie să fie ceea ce este formulat în prioritatea de mai sus. În consecință, învățământul superior de tip clasic, universitar trebuie să fie susținut prioritar, inclusiv prin creșteri salariale importante care trebuie să stopeze migrarea cadrelor didactice universitare către alte sectoare. În mod complementar ca recompensă morală, personalul didactic trebuie să capete statut de funcționar public cu anumite atribute de prestigiu specific. Aici trebuie, deci, concentrată cea mai mare parte din buget, cu atât mai mult cu cât toate celelalte tipuri de învățământ superior tehnic, economic, agricol trebuie să-și găsească surse de finanțare extrabugetară pe măsura dezvoltării pieței libere. De fapt, trebuie avut în vedere ca acestea să depindă cât mai mult de piață pentru ca dimensiunile lor să înceapă să se regleze astfel automat. Desigur un tratament prioritar trebuie aplicat și învățământului vocațional, inclusiv cel militar. Învățământul medical va trebui să aibă, în perspectivă, un tratament semiprioritar, deoarece profesia de medic se îndreaptă cu pași rapizi către liberalizare.

În atenția societății civile va trebui să fie **descurajarea politicianilor care își fac propagandă electorală promițând demagogic înființarea de universități de stat**. Electoratul trebuie informat că îndeplinirea unui asemenea obiectiv, deși un deziderat pozitiv în sine, este catastrofală în condițiile aceluiași buget de austeritate pentru că aceeași sumă infimă se va împărți la și mai mulți beneficiari, deteriorându-se astfel întreg învățământul gratuit.

Exigențe noi pretinse actelor de studiu

Ținând cont de aceste priorități, rezultă că actele de studiu trebuie:

- să aibă pe piața muncii valori diferențiate în funcție de "firma" care le-a emis;
- să se apropie de piața muncii;
- să acopere, mai de grabă, două sau mai multe specializări sau chiar profiluri, decât să reprezinte "un turn Babel" de specializări unice înguste.

Pentru că învățământul este atât investitor cât și beneficiar, aceste îmbunătățiri trebuie asigurate în mod special asupra diplomelor cu valoare de plasare în învățământ, cu atât mai mult cu cât valoarea celorlalte diplome se va calibra de la sine pe piața diferită de învățământ.

Iată câteva propuneri concrete de realizare a celor trei direcții menționate mai sus:

- Diplomele, respectiv certificatele de studii să conțină alături de foaia matricolă, o fișă specială cu înscrieri specifice absolventului, nu numai facultății. Această fișă poate conține, de exemplu, o listă cu abilități dobândite prin studiile respective. Sarcina se poate îndeplini mai ușor dacă fiecare curs universitar are, în prezentarea sa obligatorie din broșura facultății respective, trecute abilitățile dobândite la finele său. În plus va trebui ca această nouă formulă de diplomă / certificat să fie gestionată de un "director de studii". Acesta va putea indica în fișă personală a absolventului și eventuale recomandări de orientare pe piața muncii.
- Punctul 3 de mai sus se poate realiza în măsura în care facultățile, în cadrul reformei curriculare, construiesc posibilitatea obținerii a două licențe, fie în cadrul legal menționat mai sus, fie prin noi soluții. Este important de observat că ar fi indicat ca orice diplomă care se obține sprijinit pe o alta, trebuie să fie atașata celei dintâi. În acest mod absolventul respectiv, va beneficia de avantajele unui dublu profil și se va marca și care este formația sa de bază.
- Sistemul obținerii a două licențe trebuie mai bine reglementat în următoarele sensuri:
  - a doua licență poate să confere, în anumite condiții, drepturi comparabile cu cele ale primei licențe, iar în alte condiții, doar o parte din drepturi, având statut de diplomă secundară;
  - situația actuală existentă în unele cazuri de conferire a două licențe simultan, într-un timp de studiu egal cu cel normal pentru una singură și cu un singur examen de licență, fie trebuie aliniată ideii anterioare prin suplimentarea studiilor cu cel puțin un an și jumătate și susținerea unui al doilea examen de licență, fie trebuie redusă la situația "două diplome secundare".

Opțiuni de politică de lungă durată pentru învățământ

După aproape 10 ani este momentul ca orice partid politic care ajunge la putere să promoveze o politică de lungă durată a învățământului de interes național și global și nu de grup.

Dacă *obiectivul central al politicii actuale (în condiții de austeritate)* trebuie să fie **concentrarea resurselor pe partea de învățământ superior strict necesar în mod permanent (învățământul formator de formatori din cadrul învățământului obligatoriu)**, *obiectivul de lungă durată* trebuie să fie **întărirea**

nucleului de învățământ superior de înaltă performanță în raport cu învățământul european și euroatlantic.

Acest obiectiv va cere investiții cu mult mai importante și, ca atare, bugetul va trebui să fie capabil să contribuie substanțial. Pentru aceasta trebuie rezolvată problema cheie a economiei noastre la momentul actual: proporția de lume a treia a economiei subterane, respectiv corupția și dominanța cleptocrației. Pentru aceasta, societatea civilă trebuie să acționeze concertat pentru lămurirea oamenilor asupra unor aspecte cheie într-o societate care se dorește democratică.

În prezent există o cale deschisă prin legislație pentru susținerea unui învățământ de calitate euroatlantic și anume prin "franchising". Termenul înseamnă posibilitatea acordată "instituțiilor de învățământ superior acreditate din străinătate de a iniția și susține filiale și programe de studii în România". Acțiunea se desfășoară prin intermediul unei universități autorizate din țară, care primește de la universitatea străină susținere logistică. În final absolvenții primesc o diplomă de învățământ superior emisă de universitatea străină respectivă (ordin MEN nr. 3396 / 12.03.1998).

O bună strategie de lungă durată ar putea fi preluarea modelului francez al "Marilor Scoli". Acestea ar putea fi introduse fie prin franchising fie prin dezvoltarea propriului învățământ performant. În ambele cazuri ar trebui avută în vedere atragerea înapoi în țară a tinerilor care beneficiază în prezent de studii de master și doctorat în instituții de învățământ superior de primă mărime din Europa de vest și din SUA. Coroborat cu aceasta, trebuie avută în vedere înființarea a unu sau doi ani preparatori postliceali pentru acces în aceste instituții de învățământ superior de vârf.

Conf. Dr. Liviu Dragomirescu